

Hvorfor er norske billedkunstnere fattige?

Kunsten å klare seg

Tone Gjevjon og Amina Bech
KRONIKK

I Bergen fant det nylig sted et seminar med tittelen «Why are artists poor», arrangert av Bildende kunstners forening Hordaland og Flaggfabrikken. Undertegnede setter spørsmålstegn ved at det i det hele tatt skulle være nødvendig med et seminar for å kunne svare på det, men det handlet altså om å videreføre debatten rundt Telemark-forsknings rapport «Om Kunstneres økonomi og levekår i 2006», som ble presentert i fjor.

«Why are artists poor» er også tittelen på en bok, skrevet av økonom og billedkunstner Hans Abbing. Abbing tar her «oppgjør med mytene og motsigelser han som økonom mener ligger til grunn for et overmettet marked». Han mener altså at det er for mange kunstnere. Abbing snakker også om *a limited star capacity*, en slags øvre grense for antall stjerner. Det å kreve å få lønn for det arbeidet en utfører kan overhodet ikke sammenlignes med ønsket om å oppnå stjernestatus eller symbolsk makt. Fokus i saken bør holdes til det faktum at fagfeltet billedkunst og kunsthåndverk gjennom tiår har vært blant taperne på kulturbudsjettet.

Det er et paradoks at det brukes relativt mye penger på å utdanne flere kunstnere, når de fleste tvinges over i annet arbeid etter endt utdanning grunnet økonomi. Så hvorfor er billedkunstnere fattige? Her følger de årsakene vi mener peker seg tydeligst ut:

1. Det å utvikle kunst er både ressurs- og tidkrevende, men faste stillinger eksisterer ikke. Det kan virke som om staten og fagforbundene selv anser det å utvikle kunst som en hobby, en fritidssyssele. Ja – i dag er det slik at for å arbeide som kunstner, må man snylte på andre eller ta seg dårlig betalte deltidsjobber i helsesektoren – eller andre steder

hvor de har behov for hender. Det er ikke mange forunt å få stipend.

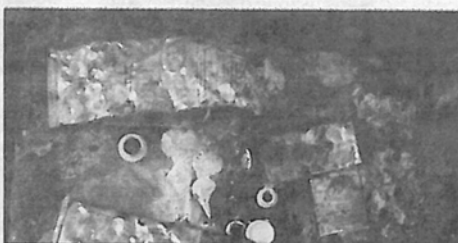
2. Undertegnede har tidligere påpekt det absurde i at billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer ikke kan medregne lønn eller honorar når de søker prosjektstøtte fra Norsk Kulturråd, kun støtte til material- og produksjonsutgifter (Klassekampen 28. januar 2009). Musikere og scenekunstnere kan imidlertid medregne lønn og honorar. Norsk Kulturråd forvalter midler gjennom Norsk Kulturfond og oppgaver delegert fra Kulturdepartementet. Det er altså en statlig praksis at billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer ikke skal kunne søke eller motta honorar når de blir tildelt midler til sine kunstneriske prosjekter. Statens politikk er dermed at billedkunstnere skal jobbe gratis på statlig delfinansierte prosjekter. Å delfinansiere kunstproduksjon er litt paradoksal, når man vet at resten av finansieringen sjelden dekkes via andre ordninger – eller av næringslivet. Hva med å gjøre noe tilsvarende som USA, og gi næringslivet skattefordeler av å sponse kunst?

3. Ettersom man ikke får betalt for det arbeidet man gjør som kunstner, er utgiftene ofte større enn inntektene. Samtidig er det slik at hvis man skal kunne ha

«Man må gi også kunstnerne en mulighet for fast basisinntekt»

håp om å tildeles arbeidsstipend, forventes en kontinuerlig produksjon og kunstnerisk utvikling. Hvordan skal man kunne ha kontinuitet og utvikling, hvis man ikke gis mulighet til å arbeide som kunstner?

4. Man får sjelden utstillingsvederlag når man deltar med arbeider på utstillinger, festivaler og lignende – og om man får honorar, er det så lite at man nesten kan begynne å le når man får det inn på konto – ofte er det ikke større enn at det ikke dekker annet enn reise, opphold og materialutgifter (hvis det i det hele tatt dekker det). Formidler man at honoraret ikke er dekende, er det vanlig å høre at arrangøren ikke har råd til mer. Om man regner ut gjennomsnittshonoraret ved for eksempel

en separatutstilling, gruppeutstilling eller en performance på for eksempel Høstutstillingen, er det lett å forstå hvorfor kunstnere er fattige.

5. I tillegg til at man ikke kan medregne lønn eller honorar når man søker om prosjektmidler i Norsk Kulturråd, får man som søker ofte beskjed om at man setter opp urealistiske budsjetter (om man setter opp utgifter til honorar i tillegg til materiale- og produksjonsutgifter). Ikke sjelden kutter Norsk Kulturråd søkerens budsjett med opptil 75 prosent. Det betyr at prosjektet ikke kan oppnå full kvalitet, med mindre kunstnerne selv (eller dennes ektefelle) investerer de midlene og den arbeidstiden som må til. Det man ofte får høre, er at man som søker har urealistiske budsjetter. Ser man på fagfeltet «Billedkunst og kunsthåndverk» i Norsk Kulturråd, ser man at det er dette fagfeltets totalbudsjett

som er urealistisk, og som burde økes.

6. Kunstnere er heller ikke sikret fastsatt honorar eller månedslønn når de blir tildelt midler til offentlige utsmykningsoppdrag gjennom KORO (det statlige fagorganet Kunst i Offentlige Rom) – noe som burde vært naturlig. Kunstneren er nemlig personlig ansvarlig for eventuelle budsjettoverskridelser om det oppstår uforutsette ting som medfører økte utgifter. Hensikten med KORO er kvalitetssikring, og det kan de sikre gjennom realistiske tildelinger – og gjennom å ta ansvar for å dekke også uforutsette produksjons- og materialutgifter til hvert enkelt prosjekt.

Kunstsociolog Dag Solhjell påpeker i artikkelen «Lever på

halv lønn» i studvest.no at om kunstnere skulle leve utelukkende på stipend, måtte beløpet ha blitt femdoblet. Realiteten er at det må en åttedobling til for at det visuelle kunstfeltet skal komme opp på samme nivå som tildelingene innenfor musikk og scenekunst i Norsk Kulturråd. Solhjell mener imidlertid at kunstnerne må belage seg på å bli dobbeltarbeidende. Det er et tankekors at det argumenteres for dette, når det samtidig etterlyses kvalitet. For vil man ha profesjonelle kunstnere fra alle felt og geografiske områder i Norge, må man gi billedkunstnere og kunsthåndverkere mulighet til å arbeide med det de er utdannet til.

Om vi vil ha profesjonelle kunstnere fra alle lag og geografiske områder i Norge – og sikre kvaliteten – må man gi også kunstnerne en mulighet for fast basisinntekt. Musikere i filharmonien, danserne i Nasjonalballetten, skuespillerne på Nasjonalteateret har alle fast inntekt. Prosjektmidler, materialutgifter med mer må også være realistiske – så kunstneren ikke må inngå kompromisser for å ha råd til de materialene som kreves for å fullføre prosjektet.

En hovedårsak til at billedkunstfeltet har saktet akterut i forhold til de andre er i bunn og grunn at fagforbundene NBK, NK og FFF har vanskjøttet sine oppgaver i årevis. Her har medlemmene også et ansvar – gjennom å sørge for å velge et styre i sine respektive fagforbund som setter fagarbeid og kunstnere arbeids- og levevilkår i fokus. Man får de folkene/styrene man velger.

Selv om sittende styrer ikke kan ta ansvar for situasjonen bakover i tid, bør medlemmene av de respektive fagforbundene engasjere seg og kreve valgprosedyrer som sikrer at styremedlemmer går til valg på konkrete og klare mål der kandidatene viser til hvordan de vil arbeide for å oppnå bedre arbeids- og levekår for alle sine medlemmer. For om ikke fagorganisasjonene arbeider for bedre levekår for sine medlemmer – hvem skal da gjøre det?

Tone Gjevjon og Amina Bech
billedkunstnere
post@kunstkredit.no

Se også sak på side 18 og 19